

Iryna Horbas
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Management of Innovation
and Investment Activities
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Горбась І.М.
*к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-295-1-29>

DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCIES IN THE TRAINING OF ECONOMIC SPECIALISTS

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Підприємництво, будучи одним із різновидів творчої, пошукової, ризикової діяльності, у більшості країн світу вважається одним із найпрестижніших та найперспективніших видів діяльності. При цьому, за статистикою лише близько 10% дорослого населення мають підприємницький талант [2; 3].

Сьогодні існують різноманітні підходи до розуміння сутності підприємницького таланту й факторів, які впливають на його формування і розвиток. Це обумовлює відсутність єдиного комплексного підходу до структуризації підприємницького таланту та актуалізує мету дослідження – виділення ключових компетенцій, що визначають сутність підприємництва та окреслюють напрямки його розвитку.

Перші спроби комплексного осмислення сутності підприємництва беруть свій початок із XVII ст. Першим поняття «підприємець» до наукового обігу ввів Р. Кантільйон, який зробив систематизований аналіз підприємництва і визначив його як найважливішу властивість ринкової економіки, що пронизує усі її інститути. Природу підприємництва досліджували Л. фон Мізес, Ф.А. фон Хайек й інші економісти, розглядаючи його як один з основних ресурсів і чинників економіки. Й. Шумпетер визначав підприємництво як універсальну загальноекономічну функцію будь-якої системи, яка поєднується із виконанням інших видів діяльності (управління, маркетинг тощо).

В останні роки науковий інтерес до ролі підприємців у ринковій економіці і визначення природи підприємництва таланту значно зріс. Дослідники й практики однозначно визначають підприємницький талант одним з центральних факторів життєздатності сучасної економіки.

Досліджуючи існуючий набір, варто виділити наступні пропоновані компетенції, які обумовлюють структуризацію підприємницького таланту: рівень загальної освіти, яка корелює з індексом загальної підприємницької діяльності (Total Entrepreneurial Activity) для більшості країн [3]; знання, навички (Hard & Soft skills) і досвід відкриття бізнесу; наявність підприємницької освіти, яка характеризується інтерактивним навчанням, пов'язаним із ініціативами бізнесу та громади [1]; здатність виявляти, сприймати і використовувати бізнес-можливості; мотивація підприємницької діяльності. Серед специфічних мотиваційних чинників підприємництва називають: прагнення досягання, успіх і визнання, розвиток і зростання; почуття автономії, компетентності і пов'язаного спонукання, які обумовлюють

конкретні дії особи у прагненні досягати результатів і цілей; отримання особистої і/або суспільної вигоди через поєднання креативності та бізнес-спрямованості в діяльності; матеріальне (споживче) задоволення, соціальне визнання та інноваційно-творчу самореалізацію в обраній сфері діяльності [3]; управління ризиками, через їх виявлення, оцінювання, мінімізацію і/або запобігання; стратегічне мислення в інноваційному, креативному та правомірному процесі, яке заохочує відкритий обмін ідеями та рішеннями для вирішення динамічних, часто непередбачуваних викликів, що з'являються в сучасній економіці; тайм-менеджмент, який полягає у виявленні методів і принципів ефективного використання часу для досягнення конкретних цільових результатів; комунікативна компетенція як передача інформації, обмін ідеями і/або процес їх спільного створення між підприємцем та його командою; лідерство як прагнення до впливу в колективі, пов'язане з покладанням на себе відповідальності із власної волі; креативність як сукупність творчих здатностей підприємця, умінь створювати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації; емпатія підприємницької діяльності, яка включає моральні, когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти; впевненість у собі як основа розвитку професіональних якостей особистості, що ініціюють її конструктивну та успішну діяльність і взаємодію з оточуючими, а також самоствердження через самовизначення обмежень [3].

Особливої ролі в умовах інформаційного суспільства набуває сучасна концепція «4К» [2; 4; 7], яка визначає ключові компетенції сучасного підприємця з орієнтацією на позитивне навчання: критичне мислення; креативність; комунікація; координація і командна робота.

Сучасне трактування сутності підприємництва на основі ключових компетенцій визначене Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у рамках проекту «Освітня політика та освіта «рівний – рівному». Відповідно до концепції ОЕСР [2; 5] підприємницька компетентність передбачає реалізацію здатностей: співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними матеріальними, трудовими, природними й екологічними ресурсами, інтересами й потребами інших людей та суспільства, застосовувати технології моніторингу ресурсів і забезпечення стійкого розвитку; організувати власну трудову та підприємницьку діяльність і працю колективу, орієнтуватися в нормах і етиці трудових відносин; аналізувати й оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з потребами ринку праці; складати, здійснювати й оцінювати плани підприємницької діяльності та особисті бізнес-проекти, розробляти прості моделі дій та прийняття економічно й екологічно обґрунтованих рішень у динамічному світі; презентувати та поширювати інформацію про результати і продукти власної економічної діяльності та діяльності колективу.

Так, сучасна підприємницька компетентність визначається холистичною системою ключових компетентностей, що передбачають здатність перетворювати ідеї в життя, творчий підхід, інновації, ризик, а також здатність планувати та керувати проектами для досягнення поставленої мети; вона є основою для отримання більш конкретних навичок і знань, необхідних для ведення соціальної чи комерційної діяльності; містить цілий спектр особистісних якостей, що сприяють розумному управлінню [2]. Кожен елемент даної системи (рис. 1) впливає на формування, розвиток, передачу та оцінювання ключових компетенцій у сфері підприємництва, які визначають сутність підприємницького таланту.

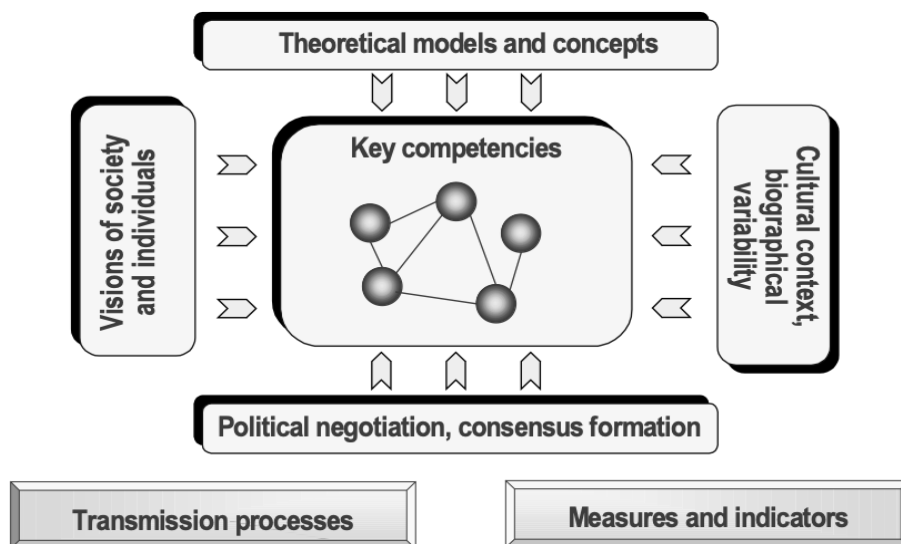

Рис. 1. Формування ключових підприємницьких компетенцій

Джерело: [2]

Вкрай актуальними стають компетенції майбутнього, які є універсальними й важливими в усіх сферах суспільного життя. Їх освоєння дає змогу підвищити ефективність професійної діяльності в окремих галузях, а також здійснювати ротацію між галузями, накопичуючи, зберігаючи та використовуючи досвід функціонування в них. Можна виділити наступний спектр професійних навичок, умінь й компетенцій, які будуть затребуваними й необхідними підприємцям у найближчому майбутньому, зокрема: системне мислення; критичне мислення; підприємницьке мислення; аналітичне мислення; навички міжгалузеві комунікації (розуміння технологій, процесів і ринкової ситуації в окремих і суміжних галузях); бережливе ставлення до виробництва; комерційна обізнаність; управління складними автоматизованими комплексами; фінансова грамотність; орієнтація на клієнта, можливість працювати із запитами споживачів; багатомовність і мультикультуралізм, кроскультурний та кроснаціональний менеджмент; лідерство, можливість працювати в команді, групі та з окремими особами; розвинений естетичний смак; креативність; цікавість; ініціативність; стресостійкість; гнучкість; адаптивність; володіння навичками маркетингу; можливість управління проектами і процесами. Крім того актуалізуються новітні цифрові компетенції, які обумовлені діджиталізацією та технологізацією суспільних процесів, зокрема: цифрова грамотність; володіння дистанційним та онлайн інструментарієм роботи й управління; робота з віртуальною та доповненою реальностями тощо.

Для розвитку підприємницьких здібностей у студентів необхідним є перегляд національного та міжнародного, світового досвіду у визначенні та виборі ключових компетенцій, що формують підприємницький талент, особливо для розробки показників освітніх результатів та розробки напрямків удосконалення й трансформації системи освіти та людського розвитку у сфері підприємництва. Для цього необхідно забезпечити підвищення зацікавленості підприємців (діючих та потенційних) у опануванні специфічних умінь, навичок, компетентностей шляхом включення відповідних напрямів у навчальні програми освітніх закладів (формальна освіта), посилення неформальної та інформальної освіти (бізнес-школи, бізнес-інкубатори, бізнес-акселератори, тренінги, майстер-класи тощо), що може стати напрямками для подальших наукових та прикладних досліджень.

Література:

1. Boon, J., Van der Klink, M., & Janssen, J. Fostering intrapreneurial competencies of employees in the education sector (2013). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/55537818.pdf>.
2. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). URL: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/41529556.pdf>.
3. Global Entrepreneurship Monitor (GEM) (2020). Global Report 2019/20. London Business School. URL: https://unesdoc.unesco.org/in/documentViewer.xhtml?v=2.1.196&id=p::usmarcdef_0000373718&file=/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_d3682741-8fe5-4012-98c666d2bb13b7f0%3F_%3D373718eng.pdf&locale=ru&multi=true&ark=/ark:/48223/pf0000373718/PDF.
4. Human capital 2030. Global skills of the future. National Agency of Qualifications. URL: <https://nqa.gov.ua/news/ludskij-kapital-2030-globalni-navicki-majbutnogo>.
5. OECD (2018). Entrepreneurship at a Glance 2018. URL: <https://www.oecd.org/sdd/business-stats/EAG-2018-Highlights.pdf>.
6. Postigo, Á., García-Cueto, E., Cuesta, M., Menéndez-Aller, Á., Prieto-Díez, F., Lozano, L.M. Assessment of the Enterprising Personality: A Short Form of The BEPE Battery. *Psicothema*. 2020. Vol. 32. No. 4. P. 575-582.
7. Vectors of economic development 2030. URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>.